BIJDRAGE TOT DE KENNIS DER VEREERING VAN WISNU OP JAVA

DOOR

DR. H. H. JUYNBOLL.

Men weet thans van de godsdienstvormen, die vóór den Islām op Java geheerscht hebben, genoeg om te kunnen vaststellen, dat het Wiṣṇuïsme naast het Ćiwaïsme en het Noordelijke Buddhisme of Mahāyānisme daar slechts een zeer bescheiden rol gespeeld heeft.

Dit blijkt o. a. uit het betrekkelijk geringe aantal Wiṣṇu-beelden, die het Bataviasche en Leidsche Museum bezitten, als men dit vergelijkt met de groote menigte Buddha-, Bodhisatwa- en Ćiwa-beelden, om van de Durgā- en Gaṇeṣa-voorstellingen niet eens te spreken. De vele Wiṣṇu-beelden, die Leemans in zijne Beschrijving der Indische oudheden van het Rijks-Museum van Oudheden vermeldt, zijn bij nader onderzoek gebleken, voor het meerendeel Ćiwa- of Buddha- resp. Bodhisatwa-beelden te zijn.

In de Oudjavaansche letterkunde treft men nog veel minder sporen van Wiṣṇu-dienst dan van Mahāyānisme aan. Zelfs het Mahābhārata, dat oorspronkelijk sterk Wiṣṇuïtisch getint was en waarin Kṛṣṇa, een van Wiṣṇu's awatāra's naast de Pāṇḍawa's een hoofdrol vervult, is in het Oudjavaansch geheel Ćiwaïtisch bewerkt. In het begin van het Ācramawāsaparwa b.v. wordt Ćiwa in een zeer corrupte āryāstrophe aangeroepen en in het begin van het Ādiparwa treedt Ćiwa als schepper op, terwijl in den Sanskr̥t-tekst Puruṣa-Brahmā als zoodanig genoemd wordt.

Toch vindt men in de onuitgegeven Oudjavaansche literatuur eenige tooverspreuken, die wijzen op vereering van Wiṣṇu o. a. in zijn awatāra als Narasingha en van zijn wāhana Garuḍa. Daar deze mantra's alleen in handschrift bestaan, schijnt het mij van belang toe, deze meer algemeen bekend te maken, ook in verband met de Narasingha- en Garuḍa-beelden. Beginnen wij met de mantra's ter eere van Narasingha. Een

hiervan ontleenen wij aan cod. 5320 leg. Warn. (uit de Lombok-collectie), een ěmbat-ěmbatan van 7 folia. Dit palmblandhandschrift begint met Ćiwaïtische spreuken, die men moet uitspreken bij de reinigingen met water (akĕkĕmuh en adyus, d.i. het spoelen van den mond en het baden), om de zonden te doen verdwijnen, zooals de Oudjavaansche schrijver zich uitdrukt: sâsing doṣa hilang donya (het verdwijnen van alle zonden is het doel ervan). Daarna volgt (op regel 4 van fol. 1 b) een mantra, die Narasinghadhyāna heet en waarin elk van zijne attributen afzonderlijk aangeroepen wordt, zoodat aan het slot staat: Katuduhan ira sang hyang astra iki (dit is de aanwijzing der goddelijke wapens). Met het oog op de belangrijkheid voor de iconographie geven wij hier dezen mantra in zijn geheel in transcriptie weer:

Om Narasinghāya sarwaçatruwināçāya paṭ. Narasinghadhyānā sahāstra nira.

Um hruṃ khaḍgeçwarāya sarwaçatruwināçāya paṭ; pūr, ma, um hruṃ çangkha pāñcajanya sarwaçatruwināçāya, paṭ, gneng muka, ma, um hruṃ cakrasudarçanāya sarwaçatruwināçāya paṭ, da, muka, ma, um hruṃ gadāya sarwaçatruwināçāya paṭ, neng muka, um hruṃ cāpāya sarwaçatruwināçāya paṭ, pa, muka ma, um hruṃ, çarāya sarwaçatruwināçāya paṭ, ba, muka, ma, um hruṃ tangkāya sarwaçatruwināçāya paṭ, u, muka ma, um hruṃ ardhaçandrāya sarwaçatruwināçāya paṭ, u, muka, ma, sma, katuduhan ira sang hyang astra iki.

Hieruit ziet men, dat achtereenvolgens aan Narasingha en al zijne attributen hulde bewezen wordt. Achter ieder volgt het epitheton: sarwaçatruwināçāya (aan den verdelger van alle vijanden). Als zijne attributen worden genoemd: het zwaard (khaḍga), de schelphoorn (çangkha) Pāñcajanya, de discus Sudarçana, de knots (gadā¹), de boog (cāpa), de pijl (çara), de beitel (tangka) en de halve maan (ardhaçandra). De tusschengevoegde woorden zijn gedeeltelijk uitroepen, heilige syllaben (um hruṃ), gedeeltelijk aanwijzingen van de richting, waarheen men zich moet wenden bij het opzeggen van den mantra.

De volgende wordt verdeeld in den tīkṣṇa mantra, waarbij men zich Narasingha in zijne vreeswekkende gedaante voorstelt en den somyamantra (Skr. saumyamantra), waarbij hij in

¹ De naam van deze (Kaumodakī), die men hier zou verwachten, komt in den mantra niet voor.

zijne weldadige hoedanigheid gedacht werd. Deze mantra's luiden als volgt:

Om Narasinghāya namaḥ.

Ugra wiṣṇumahāwīryaṃ jwalantaṃ sarwatomukham.

Nṛsinghābhīṣaṇaṃ mṛtyumṛtyuṃ namāmy aham.

Tikṣṇamantra iti.

Om hrūṃ ṣrīmān Nṛsinghaṣaṇaṃ ṣaṇo pramadhye ṣrimate Nṛsinghāya namaḥ. Somyamantra.

Iti bajra Narasingha kahilangan ing çatru don ira mwanḡ ṣarīrarakṣaka.

De vertaling der laatste Oudjav. woorden luidt: „Dit is de wajra van Narasingha, die de verdelging der vijanden en eigen bescherming (of bescherming van het lichaam) ten doel heeft”.

Ten slotte nog: Om Narasinghāya namaḥ.

Taptahātakakeṣāgra jwalatprābhakalocanaḥ,

bajrādhikanakhasparṣa dībyasingha namo'stu te.

Iti Narasinghāyudha, ripusanghāra don ira, uccāraṇākna ri tatkāla ning yuddhakrama, haywa luptan.

Het Oudjavaansche slot beteekent: „Dit is de Narasinghāyudha, welks doel het is de vijanden te verdelgen. Men moet dit uitspreken tijdens den strijd en men moet het niet verzuimen”.

De naam van den geheelen mantra is dus Narasinghāyudha.

Een anderen Wiṣṇuītischen mantra vindt men in cod. 5325 (leg. Warn.). Deze heet Wiṣṇuṣṭawa (lof van Wiṣṇu) en begint als volgt:

Om om namo Wiṣṇu trimukhanam, trinayana, caturbhujam, kṛṣṇawarna sphaṭikāṇḍaḥ, sarwabhūṣaṇanīlanam, cakrahasta mahātikṣṇa, ātmarakṣa hamprusthānaḥ, amṛtāñjiwano dewa, sarwaṣatruwinaṣanaṃ. Paṭ, swāhā!

De Oudjavaansche vertaling (?) luidt: Hiḍḍp bhaṭāra Wiṣṇu ri tiktanta, matrinayana, caturbhujā, pinakāstra cakra, sahabhūṣaṇa.

Zooals men ziet geeft dit slechts een gedeelte van de verknoeide Sanskṛtwoorden weer, want de O. J. woorden beteekenen: „Weet, dat god Wiṣṇu in uw lever is, hij heeft drie oogen en vier armen, de cakra strekt hem tot wapen, hij is versierd”.

Eigenaardig is in dezen mantra, dat Wiṣṇu hier met drie hoofden voorgesteld wordt, dus als Trimūrti. Met vier armen wordt hij gewoonlijk ook in de steenen en bronzen Oudjavaansche beelden afgebeeld en de cakra is in die beelden een zijner vier gewone attributen. De samenstelling hamprusthānaḥ is hybri-

disch, daar zij uit het O.-Jav. *hampĕrū* (vgl. Mal. *hampĕdu* enz.) = „gal, lever” en het Skr. woord *sthāna* (plaats) bestaat. Daarentegen zou de O.-Jav. vertaling *ri tiktanta*¹ (letterlijk: in uwe bitterheid) zonder het woord *hampṛsthānaḥ* onduidelijk zijn.

De voorstelling, dat goden in de verschillende lichaamsdeelen zetelen, komt bijna in al deze tooverspreuken voor. Na de invoering van den Islām zijn de Indische godennamen eenvoudig vervangen door die der Moslimsche profeten, van Adam tot Moḥammad.

Het slot van dezen mantra is van minder belang, daar Wiṣṣu er niet meer in genoemd wordt. Het begint met: „*Ah siti pralina moktaḥ, siddha lēpas, mijil saking tan hana*” enz.

Het begin van cod. 5332 (leg. Warn.) wordt gevormd door een mantra, die ook Wiṣṣuṣṭawa heet, evenals cod. 5325, doch daarvan afwijkt. Deze luidt aldus:

Om namo'stu Puruṣottamāya, paramaripu, parapuraharaṇa, parākramāya

Mahābalāya ca, jāgraswapna, supta, turya caturbhuja, Nārāyaṇa, Narasinghawāmanāya, Narajanārdhanāya, Janagadāyudhi Dānawāntaka, Ripumadana Pāñcajanya, Sudarṣanāyudhāya, daityadānawa, yakṣa, rākṣasa, piṣācabhūtagaṇa *gandharwa madhuragīta, surawidyādhara, ṛṣiprabhṛti*

Puruṣo'nantasamudrācayī, khagawarawarendraṇi priyo, dhanapriyo, Waiṣṛawāṇāṅgako'smau, rakṣa tasman, gopayantu swāhā!

Hierbij zijn de al te corrupte plaatsen weggelaten. Men ziet, hoe Wiṣṣu hierin aangeropen wordt, o. a. als vierarmig, ook in zijn Narasingha- en wāmanāwatāra, waarbij drie van zijne bekende attributen genoemd worden: de knots (*gadā*), de *ṣaṅkha* *Pāñcajanya* en de *cakra* *Sudarṣana*. Hij wordt de opperheer van allerlei booze en goede geesten genoemd (*daitya, dānawa, yakṣa, rākṣasa, piṣāca, gandharwa, widyādhara* enz.). Ook *Garuḍa*, de voortreffelijkste der vogels (*khagawara*), wordt niet vergeten en Wiṣṣu wordt als belichaming van *Waiṣṛawāṇa* (*Kuwera*) beschouwd. De bescherming van al deze wezens wordt in dezen mantra aangeropen.

Uit de Oudjavaansche woorden aan het slot blijkt het doel, waarmede deze tooverspreuk uitgesproken wordt: „*Ātmarakṣa don ira, apau sira mahāwiṣṣa*” of: „Eigen bescherming is het doel ervan, want hij is zeer uitstekend”.

¹ *Tikta* is een synoniem van *pahit*. Vandaar de naam *Wilwatikta* voor *Majapahit*.

Op dezen Wiṣṣuïtischen Wiṣṣuṣṭa wa volgt in hetzelfde handschrift een zuiver Ćiwaitische mantra, die Trilokyawijaya heet, doch dien wij hier niet verder bespreken.

Een vierde Wiṣṣuïtische mantra is de Wiṣṣupañjaram, die voorkomt in cod. 5319 en 5331 leg. Warn. Deze begint met:

Om ċri Wiṣṣupañjaram diwyaṃ, abhedyam duṣṭāwaraṇam, ugratejo mahāwīryam, sarwaçatruwināçanam.

Tripuran dahyamānantu, brāhmaṇam içwarangkr̥taṃ.

In dezen mantra worden de verschillende namen en incarnaties van Wiṣṣu als beschermers van de lichaamsdeelen voorgesteld, b.v.:

Pādo rakṣantu Gowīndo, janggābhyāṇ ca Triwikramah, Ūrwantang Keçawo rakṣet, pr̥ṣṭhe rakṣantu Wāmanah.....

Bāhu dwo Wāsudewaç ca, Narasingha hr̥disthitaḥ, kaṇṭhe rakṣantu Warāhah, Kṛṣṇaç ca mukhamāṇḍalam.....

Netre Nārāyaṇo rakṣet, lalāṭe Garuḍadhwaḥ, kapāle Wainateyaç ca, Keçawo çiraḥsamstithaḥ.....

Ook als in de windstreken te zetelen worden zij voorgesteld, b.v.:

Pūrweçyāṃ Puṇḍarikākṣa, āgneye Ćrīdharas tathā,

Puruṣottamo wāruṇyāṃ, wāyawyāṃ Pīṭawāsasaḥ.

Gadādharāç ca kowīryāṃ, aiçānyāṃ Çaṅgkham adhiṣṭhet. Pātālang Kūrma rakṣantu, ākāçaç ca Sudarçanaḥ.....

Wiṣṣupañjaram Wiṣṣo'ham, wicarāmi mahitale, rājadwāre pate gore, sanggrāme ripusangkaṭe.....

Ākīṇībhūtapreteṣu bhayo nāsti kadācana, aputre labhate putrah, dhanahīno dhanam labhet, mucyate sarwarogeṣu, Wiṣṣulokaṃ sa gacchati.

Uit de laatste woorden blijkt het doel van den mantrā: hij beschermt tegen allerlei booze geesten (ḍākiṇī's, bhūta's en preta's) en tegen de vijanden in den strijd, geeft kinderen aan kinderloozen en geld aan armen, verlost van alle ziekten en wie dezen mantra reciteert, gaat naar Wiṣṣu's hemel.

Aan het slot staat: „Iti sang hyang Wiṣṣupañjaram, mahābhāra, haywa palēpalēh”; d.i.: „Zoo luidt de Wiṣṣupañjaram. Deze is zeer belangrijk en men moet hem niet gering-schatten”.

Behalve deze vier mantra's, bestaat er nog een vijfde, die bepaaldelijk aan Wiṣṣu in zijn awatāra als Narasingha gewijd is. Deze heet in cod. 5317 leg. Warn. prayoga sang hyang Narasingha en daarin wordt o.a. zijne overwinning op Hiranyakaçipu bezongen. Dezelfde mantra komt voor in cod.

5318 en 5319 leg. Warn., doch heet daar (in cod. 5319) Aṣṭaka Narasingha. Daar echter deze tooverspreuken uitsluitend uit verknoeiide Sanskr̥tverzen bestaan, zullen wij die verder niet bespreken, te meer omdat de bovengenoemde reeds voldoende aangeven, hoe dergelijke spreuken er uitzien.

Van meer belang is de Garuḍeyamantra, waarvan verscheidene hss. bestaan, o. a. cod. 3890 leg. Warn. (uit het legaat Van der Tuuk) en cod. 5155, 5251, 5306 en 5322 leg. Warn. (uit de Lombok-collectie). Het begin hiervan gelijkt veel op de dhāraṇī's, die Foucher in het tweede deel zijner *Étude sur l'iconographie bouddhique* (1905) uitgegeven heeft, voor zoover ook hier nauwkeurig wordt aangeduid, hoe de god, dien men wil aanroepen, er uitziet. Voor de iconographie kunnen dergelijke mededeelingen groote waarde hebben. Uit de Sanskr̥tverzen, die op den Oudjavaanschen tekst volgen, blijkt dat het begin van dezen tekst verloren is gegaan.

De Garuḍeyamantra ¹ luidt als volgt:

Nihan tingkah sang hyang Garuḍeya. Hiḍḍḍ ɕarira nira kuning warna ning suku nira, makahingan ing tūr, putih warna ning pupu nira, makahingan ing nābhi, mirah warna ning ḍaḍa nira, makahingan ing gulū, hirēng warna ning muka, makahingan ing girah mwanḡ patuk, trinayana, caturbhujā sira, bajrastra. Mangkata hiḍḍḍ nira.

De vertaling dezer Oudjavaansche woorden is: „Als volgt is de Sang hyang Garuḍeya. Weet (of: stel u voor) zijn lichaam, geel is de kleur zijner voeten, tot de knieën, wit de kleur zijner dijen tot zijn navel, rood de kleur van zijn borst tot zijn keel, zwart de kleur van zijn gelaat tot zijn hoofd en zijn snavel. Hij heeft drie oogen, vier armen en den wajra als wapen. Zoo moet men hem zich voorstellen“.

Daarop volgen deze Sanskr̥tverzen:

Mahābhairawarūpaṇ ca sudāṅgstra raktalocanah,

mahānāso mahāgrīwo bāyuwegasamāciritah (1).

Jñānaḥ kāñcanawarnaḥ ɕa ² nābhiḥ caiwācalākṛtiḥ,

kaṇṭhaḥ caiwārkasannibhaḥ ūrdhwābhinnāḥ ³ janākṛtiḥ (2).

¹ De geschiedenis van Garuḍa was op Java bekend. Zij komt voor in het Oudjav. *Ādiparwa* (p. 36—45 mijner editie).

² Misschien te lezen: Jñeyah añjanawarnaḥ ɕa (?) Conjectuur van Prof. Speyer.

³ Lees: mūrdhābhinnāḥ (?), volgens Prof. Speyer.

Mahāpitam bhawed warṇam jānwantam pādamūlakam,
mahācwetam bhawed warṇam nābhyantam ūrumūlakam (3).

Mahāraktam bhawed warṇam hṛdmūlāntalukantakam,
mahākṛṣṇam bhawed warṇam wadanādiçirāntakam (4).

Zooals men ziet, zijn vers 1 en 2 niet in het Oudjavaansch vertaald, terwijl daarentegen de laatste regels van den Oudjav. tekst (van trinayana caturbhuja af) in het Sanskr̥t ontbreken.

Ten slotte volgen nog deze Oudjavaansche woorden :

Tlas pwa kahidēpan ira, dēlō kang pinangan kinasangcayan. Om
ākṣipāya namaḥ, ma, wiṣāpaha. Tēlas kahidēpa tāmṛta iking
pinangan tēmahanya. Nihan mantra: Om, aṃ. Khagarājāya
namas swāhā. Tēlas pwa, andēlakēn ing padma hṛdaya, wijākṣara
nira. Nihan kasimpēnan ira sang hyang Garuḍeya. Om, hḥṣam,
om, niçwasa kuṭa nira. Japa nira muwah, lwēh kunang mantra
muwah: Om kuku ni kukuni wiṣahari, wiṣahariharan,
yām, lām, mām, bhām, wiṣadahaṃ swāhā. Mantra pangi-
lang sarwa lwēh wiṣa huwus kapangan. Om, yām, bāyutatwa,
hirēng. Om lām, tejatatwa kuning. Om hḥṣam namaḥ om
him, namaḥ. Dēlō wiṣa, ma, om, iskara çabda bhaṭāri mangha-
nākēn, iskara bhaṭāra manghēlakēn. Iti sang hyang Garuḍeya
samāptam. Rahaṣya sira, kayatnākna de sang sādhaḥa.

Uit dit slot blijkt, dat men dezen mantra moest opzeggen vóór
het eten, ten einde beveiligd te zijn tegen vergiftiging. Waarschijn-
lijk gold Garuḍa als vijand der slangen tevens als beschermer
tegen hun vergif. Vandaar de woorden wiṣāpaha, wiṣahari,
wiṣadaha enz. in de tooverspreuk.

De laatste woorden beteekenen: „Hiermede is de Sang hyang
Garuḍeya voltooid. Het is een geheime spreuk, die de geloovige
met zorg moet bewaren“.

Na de behandeling der teksten gaan wij over tot de Oudjavaansche
beelden, ten einde te zien, in hoe verre deze aan de in de teksten
genoemde vereischten voldoen, wat de attributen van Wiṣṣu en
de kleuren enz. van Garuḍa aangaat. Voor het laatste kunnen wij
alleen de moderne Balineesche beelden vergelijken.

Wat de attributen in de vier handen der steenen Wiṣṣu-
beelden betreft, deze bestaan uit den cakra Sudarçana, den
çangkha Pāñcājanya, den lotus en de gadā. De laatste komt
zelden bij de steenen beelden voor (bij die van 's Rijks Ethnogr.
Museum slechts eenmaal), doch wel bij de bronzen beelden. Alleen het

steen beeld, dat Leemans in zijne Beschrijving der Ind. oudheden van het Rijks-Museum van Oudheden (n° 6) Wiṣṣu noemt,¹ heeft in de achterste rechterhand het bovineinde van een afgebroken knots. Naast den god staan twee vrouwen, die Leemans Laksmi en Satiavana noemt. De laatste naam is eene verbastering van Satyabhāmā (in het inventarisstuk staat: Satiavama). Als dit juist is, moet de andere vrouw Rukmiṇī en het hoofdbeeld Kṛṣṇa voorstellen.

Bij de bronzen Wiṣṣu-beelden wordt deze god gewoonlijk met Garuḍa voor op het voetstuk voorgesteld. Garuḍa heeft daarbij de gedaante van een gevleugelden man met vogelsnavel.

Behalve deze gewone Wiṣṣu-beelden (ten getale van vijf, waarvan drie met Garuḍa) bezit 's Rijks Ethnogr. Museum sedert November 1907 ook nog drie awatāra's van Wiṣṣu, die daar tot nu toe ontbraken, n.l. den Matsyāwatāra, waarbij Wiṣṣu met menschenlichaam, dat in een vischstaart uitloopt, voorgesteld wordt, evenals op plaat 5, fig. 2 van Coleman's *Mythology of the Hindus*; den Warāhāwatāra, waarbij hij als een man met een everzwijnkop, met den çangkha, lotus, gadā en cakra als attributen, op Hiraṇyākṣa's buik staat, evenals plaat 7, fig. 1 van Coleman's boven aangehaald werk en als het steenen beeld n° 21a in Batavia (Not. Bat. Gen. XXX, bijlage XIX). Ten slotte de Narasinghāwatāra, die met het oog op den boven medegedeelden mantra voor ons het meeste belang heeft.

Dit laatste beeld (Serie 1630/31) is eene voorstelling van een zittenden vierarmigen man met leeuwenkop, die bezig is met zijne nagels de borst en buik van Hiraṇyakaçipu, die op zijn schoot ligt, te verscheuren. Ook het Bataviaasch Genootschap bezit van dezen vierden awatāra van Wiṣṣu een bronzen en twee steenen beelden, resp. n° 491a, 21 en 21a (Not. Bat. Gen. XXVIII, pag. LXVIII en XXXI, bijlage XVIII). In deze Javaansche beelden nu, zoowel als in eene Indisch, afgebeeld bij Coleman, l. c. plaat 8, figuur 1, wordt Narasingha geheel ongewapend voorgesteld. Op eene andere plaats echter, n.l. in de Milloué's *Petit guide illustré au musée Guimet* (Paris, 1894, pag. 17) wordt Narasingha zesarmig afgebeeld, o.a. met den çangkha als attribuut. Aan eene dergelijke voorstelling, doch met meer attributen, moet de mantra Narasinghāyudha beantwoorden. Er bestaat

¹ Thans is dit beeld geïnventariseerd als Serie 1403/1859.

hier dus tusschen de teksten en de beelden zeer weinig overeenstemming.

Evenzoo is het gesteld met de Garuḍa-voorstellingen, vergeleken met den mantra Garuḍeya. Van het voorkomen der oude Javaansche Garuḍa-beelden kan men door de raadpleging der platen 8—11 achter de verhandeling van dr. Brandes over „De verzameling gouden godenbeelden, gevonden in het gehucht Gëmoeroeh bij Wanasaba” (Tijdschr. v. Ind. T. L. en Vlk. XLVII, pag. 552—577) zich een duidelijk denkbeeld vormen. Daaruit blijkt, dat hij nergens met drie oogen of met vier armen voorgesteld wordt, zooals in den Garuḍeya mantra.

Wat de kleuren betreft, hierbij moet men zich bepalen tot de vergelijking der Balische houten beelden, die WiṣṢu op Garuḍa voorstellen. Bij de nieuwere beelden, die 's Rijks Ethn. Museum hiervan bezit, o. a. die welke in September 1907 ten toon gesteld waren,¹ beantwoordt geen enkele kleur aan die, welke de mantra voorschrijft, doch bij een oud beeld, uit het Kabinet van zeldzaamheden (Serie 360/7224) wordt Garuḍa werkelijk met een zwart gelaat voorgesteld, zooals de mantra zegt: *hirëṅ warna ning muka*. Misschien is dit nog een overblijfsel van de oude traditie.

De conclusie, waartoe wij komen, is deze: de Javaansche WiṣṢuëten plachten vóór het eten den mantra Garuḍeya te reciteeren, in de meening, dat de aanroeping van den vijand der slangen voor hen een talisman zou zijn tegen vergif, zoo dit met de spijzen vermengd was. Voordat zij ten strijde trokken, reciteerden zij den mantra *Narasinghāyudha*, in de hoop, dat de wapens, die daarin genoëmd werden, hunne vijanden zouden verslaan. Tusschen de wijze van voorstelling van *Narasingha* en *Garuḍa* in die mantra's en in de steenen, bronzen en houten beelden, voor zoover wij die kennen, bestaat echter geen overeenkomst.

¹ Dr. H. H. Juynboll, Gids Tentoonst. v. voorwerpen uit Bali, pag. 28, n° 186 en 187. Zie ook de daar aangehaalde werken van Pleyte (Indonesian Art), Meyer (Alterthümer) en de Milloué (Cat. Mus. Guimet).